

WAT & HOE

ONDERWEG

Inclusief
betrouwbare
stadsplattegrond

ROME

De reisgids voor een actieve & culturele vakantie

Inhoud

★ TOP 10 4

Het Romegevoel 6

9

Het magazine

- De eeuwige stad
- Kunst in Rome – 3000 jaar creativiteit
- Buon Appetito ■ Staat binnen een staat
- Dagelijks leven in hedendaags Rome
- Caravaggio: enfant terrible van de barok
- Acqua vitae

29

Je draai vinden

- Aankomst
- Vervoer in Rome
- Overnachten
- Eten & drinken
- Winkelen
- Uitgaan

45

Het oude Rome

Even oriënteren ■ In een dag

TOP 10 Campidoglio ■ Foro Romano ■ Colosseo

Hoogtepunten San Clemente ■ San Giovanni in Laterano

Verder ontdekken 8 andere bezienswaardigheden

Waar... Eten & drinken ■ Winkelen ■ Uitgaan

81

Het centrum van Rome

Even oriënteren ■ In twee dagen

TOP 10 Campo de' Fiori ■ Piazza Navona ■ Pantheon

Hoogtepunten Palazzo Altemps ■ Trastevere

Verder ontdekken 10 andere bezienswaardigheden

Waar... Eten & drinken ■ Winkelen ■ Uitgaan

119

Het noorden van Rome

Even oriënteren ■ In een dag

TOP 10 Fontana di Trevi ■ Museo e Galleria Borghese

Hoogtepunten Santa Maria Maggiore ■ Palazzo Massimo alle

Terme ■ Piazza di Spagna

Verder ontdekken 7 andere bezienswaardigheden

Waar... Eten & drinken ■ Winkelen ■ Uitgaan

149

Vaticaanstad

Even oriënteren ■ In een dag

TOP 10 Basilica di San Pietro (Sint-Pietersbasiliek)

■ Musei Vaticani

Verder ontdekken 2 andere bezienswaardigheden

Waar... Eten & drinken ■ Winkelen ■ Uitgaan

177

Uitstapjes

■ Tivoli

■ Frascati

183

Wandelingen

■ 1 Van het Getto naar Trastevere

■ 2 Van de Piazza Venezia naar de Piazza Navona

■ 3 Over de Via Appia Antica, de koningin aller straten

Praktische informatie 193

■ Voor je vertrek

■ Als je er bent

■ Handige woorden & zinnen

Kaarten 201

Stratenregister 211

Register 218

Fotoverantwoording 222

Colofon 223

10 redenen om terug te komen 224

★ TOP 10

Mis ze niet! In onze top 10-lijst vind je de belangrijkste bezienswaardigheden, van de absolute nummer 1 tot en met nummer 10.

1★ CAMPIDOGLIO ► 50

Het plein van de Campidoglio van Michelangelo, met het senatoren-paleis, het stadhuis en het museum, stond in de oudheid al op nummer 1.

2★ FORO ROMANO ► 52

De ruïnes van de wereldgeschiedenis. Treed in de voetstappen van machtige mannen als Ceasar, Marcus Antonius en Cicero en filosofer over de vergankelijkheid.

3★ COLOSSEO ► 60

In de grootste arena uit de oudheid lieten keizers moedige gladiatoren vechten tegen wilde dieren: *panem et circenses*, brood en spelen. Een klassiek megaspektakel.

4★ CAMPO DE' FIORI ► 86

De lieflijke groentemarkt waar Romeinse vrouwen 's morgens boodschappen doen en de jeugd 's nachts graag chilt rond het beeld van Giordano Bruno.

5★ PIAZZA NAVONA ► 88

Het mooiste barokplein van Rome (zie afb. blz. 4), gebouwd door pausen en nu een open podium voor straatkunstenaars, acteurs en flaneurs.

6★ PANTHEON ► 92

Aan deze tempel is al bijna 2000 jaar niets veranderd. Het was eerst een altaar, toen een kerk, later het graf van Italiaanse koningen, maar nog altijd een hoogtepunt.

7★ FONTANA DI TREVI ► 124

Waar Marcello Mastroianni een bad nam. De fontein werd beroemd door Fellini's film *Dolce Vita*. Gooi een muntje in het water en je zult ooit naar Rome terugkeren.

8★ BASILICA DI SAN PIETRO ► 154

In de Sint-Pieter klopt het hart van het christendom. De imposante koepel is van Michelangelo, het plein van barokgenie Bernini.

9★ MUSEI VATICANI ► 162

Met 1400 zalen het grootste museum ter wereld. Neem de tijd. Alleen al de fresco's van Michelangelo in de Sixtijnse Kapel zijn fantastisch.

10★ MUSEO E GALLERIA BORGHESE ► 126

1000 kunstwerken van onder anderen Rafaël, Caravaggio, Canova en Bernini in een van de villa's op het vroegere landgoed van de familie Borghese.

HET ROME-

Ontdek wat de stad te bieden heeft en beleef de unieke sfeer zoals de Romeinen dat doen.

DE TRAP ALLER TRAPPEN

Die kan niemand weerstaan! De **Spaanse Trappen** (► 136) met de mooie barokvorm heten in het Italiaans *Scalinata di Trinità dei Monti* – trappen van de drie-eenheid van de bergkerk. Ze zijn de grootste trekpleister van Rome.

Boven kijk je uit over het plein tot aan de koepel van de Sint-Pieter, naar beneden kijk je op het drukke leven van de Piazza di Spagna. Ga erheen, ga zitten, kijk rond en geniet.

ESTATE ROMANA – ROMEINSE ZOMER

Vroeger deden de Romeinen in augustus de luiken dicht en gingen naar zee. Tegenwoordig blijven veel van hen thuis en zo ontstond het culturele zomerfestival Estate Romana (► 44, www.estateromana.it), met concerten, lezingen en een openluchtbioscoop. Een hoogtepunt vormen de opera's in de Caracallathermen, die jaren gesloten waren wegens instortingsgevaar.

Nu is de tribune buiten de geva-

renzzone geplaatst, maar het uitzicht op de prachtige, keizerlijke badhuizen bleef bewaard.

IJS MET STIJL

In Rome koop je niet zomaar ijs op een stokje; *gelato* is hier een fenomeen. Je koopt ijs in de ijssalon en in een bolletje, geheel traditioneel. Hier smaakt *limone* nog naar citroen, *amaretto* naar amandel- likeur en *bacio* naar chocolade. *Cono o coppa*, wafel of beker, is de vraag.

Ga naar de beroemde, meer dan 100 jaar oude ijssalon **Giolitti** (ma-zo 7-14 uur, Via Ufficio del Vicario 40 ☎ 202 B1) achter het parlement, waar de Romeinse jetset zichzelf graag op een ijsje trakteert.

UITGAAN OP DE SCHERVEN- HEUVEL

Wil je dansen op het afval van de geschiedenis? Geen probleem! Op de markten uit de oudheid werden olie, olijven, wijn en graan verkocht in grote amforen.

De scherven (*testa*) daarvan wer-

GEVOEL

In de wijk Testaccio is ook 's avonds veel te doen

Het magazine

Buon APPETITO

Met restaurants in nieuwe stijl die moeten afrekenen met het cliché van huisgemaakte pasta in familiebedrijfjes, is de eeuwige stad ook in culinaire zin aangekomen in de 21e eeuw.

In de afgelopen twintig jaar is er veel verbeterd – vroeger kon men slechts kiezen uit peperdure toprestaurants, eenvoudige trattoria's of een pizza uit de hand. Tegenwoordig bieden wijnlokalen, saladebars, eetcafés of etnische restaurants culinaire geneugten in een lichte ambiance.

Natuurlijk zijn er nog altijd eenvoudige familierestaurants die aan de knusse pleinen hun typisch Romeinse specialiteiten serveren. Maar ook daar wint het type *nuova trattoria* terrein, waar creatieve, jonge chefs oude recepten een nieuw leven inblazen en daarbij goede wijn serveren. Verse, ingrediënten van verantwoorde afkomst zijn belangrijk

‘Jonge chefs geven
een nieuwe draai aan
traditionele gerechten’

en de scherpzinnige
obers vertellen hun gasten
graag in detail wat voor vis,
vlees en groente op
tafel komt.

Deze ontwikkeling is
vooral te danken aan de

Boven: markt op de Campo de' Fiori

Links: niemand kan versgebakken pizza weerstaan

Het magazine

slowfoodbeweging, die uit Italië komt en internationaal een trend in gang heeft gezet voor het gebruik van regionale, biologische producten.

Op het menu

Zoals in andere Italiaanse steden en gebieden, biedt ook Rome veel nationale specialiteiten, zoals *saltimbocca alla Romana* (kalfsschnitzel in ham met salie) of *bucatini all'amatriciana* (pasta met pittige tomatensaus en pancetta).

Door de eeuwen heen hebben allerlei culinaire stromingen invloed gehad, zoals die van de Joodse bevolking. Dit is vooral terug te zien in de restaurants van het voormalige getto, aan onbekende gerechten als *carciofi alla giudia*

PIZZA, PIZZA, PIZZA

Pizza is iets wat in Rome heel serieus wordt genomen en de *pizzaioli* zijn bijzonder trots op hun dunne, knapperige *pizza romana*, 5 minuten gebakken in een laaiende houtoven.

Pizza wordt meestal 's avonds gegeten – pas daarom op met restaurants die ze 's middags serveren; die zijn vaak voor de toeristen bedoeld. Bij de avondpizza's moet je opletten dat ze in de houtoven (*forno a legna*) worden gebakken, hetzij als *pizza margherita* (met tomaten en mozzarella), *napoli* (tomaten, sardines, mozzarella), *funghi* (paddenstoelen) of *quattro formaggi* (met vier kaassoorten).

Er is ook gevulde pizza, zoals *calzone* ('broekspijp') of *pizza bianca ripiena* (pizzabodem gevuld met ham, kaas en groente).

Aankomst

Luchthaven Fiumicino

De twee luchthavens van Rome zijn Leonardo da Vinci, beter bekend als Fiumicino, en het kleinere Ciampino, die 32 resp. 18 km van het stadscentrum liggen. Informatie over tijden van aankomst (*arrivi*) en vertrek (*partenze*): tel. 06 6 59 51 of www.adr.it.

- Alitalia, Vueling, KLM, Iberia en easyJet vliegen rechtstreeks naar Rome vanaf Amsterdam; vanaf Brussel vlieg je met Alitalia, Vueling, Iberia, Ryanair en Brussels Airlines, de meeste naar Fiumicino.
- Voor beide luchthavens geldt: ga alle niet-officiële taxi's en hotelaanbiedingen uit de weg; Romeinse taxi's zijn wit en vermelden minimaal het telefoonnummer van de organisatie op de deur.

Openbaar vervoer naar het centrum

- Maak zo mogelijk gebruik van de **Leonardo Express**, de trein van de luchthaven naar het hoofdstation Termini in Rome (informatie over vertrektijden ► 32). Het station van de luchthaven ligt 8 minuten lopen van de internationale terminal en is bereikbaar via een lift en een overdekte voetgangersbrug. Je kunt ook het plein voor de aankomsthal oversteken en de lift nemen.
- **Kaarten voor de exprestrein** (€ 14) zijn te koop bij automaten in de aankomsthal en voor de ingang van het perron bij de balie rechts van het spoor (dag. 7.48-4.30, 14.48-21.30 uur) en in kiosken (*tabacchi & giornali*). Koop direct een retourtje; op het station zijn lange rijen geen uitzondering.
- Voor je het perron op gaat, moet je je kaartje in de automaat bij de ingang **valideren**. Doe je dat niet, dan riskeer je een boete.
- De exprestreinen rijden tussen 6.23 en 23.23 uur om de 23 en 53 minuten na het hele uur. De reistijd is een goed halfuur. Let op dat je de goede trein neemt, want er gaan ook treinen (om de 20 minuten) naar andere stations zoals Ostiense, Tuscolana, Tiburtina en Trastevere. De reistijd daarvan is langer (zo'n 50 minuten), maar de prijs is veel lager. Kaartjes zijn op dezelfde manier verkrijgbaar (zie boven).
- Naast de Leonardo Express rijdt ook de **Terravisionbus** tussen Fiumicino (vertrek van terminal 3) en Stazione Termini (Via Marsala 29 voor het Terra Café). De bus rijdt tussen 5.40 en 21.45 uur en de rit duurt een uur. Een kaartje kost € 6 in Terra Café of bij de chauffeur, of € 4 via internet (www.terravision.it).

Taxi naar het centrum

Taxivervoer van de luchthaven naar het centrum is duur en de Romeinse *tassisti* hebben een slechte reputatie. De zogenaamde 'vaste prijzen' die elk jaar opnieuw worden vastgesteld, zijn niet zo vast. Reken maar op minstens € 50 voor de rit van ongeveer 45 minuten en in de file duurt het nog veel langer.

Daar komt nog een toeslag bij voor bagage, voor zondagen en voor nachten. De tarieven horen duidelijk zichtbaar te zijn in de taxi. Schroom vooral niet om onder het aangegeven nummer te klagen als de prijs exorbitant hoog is.

- Ga voor een taxi binnen het centrum naar een taxistandplaats. Op straat een taxi aanhouden heeft zelden zin. Je kunt ook **telefonisch**

reserveren, bijvoorbeeld bij Taxi Roma (tel. 06 35 70, sms 36 66 73 00 00, www.3570.it) of Società La Capitale Radio Taxi (tel. 06 49 94).

- In de aankomsthal kun je ook een **limousine boeken en vooruitbetalen**. Die zijn iets duurder dan de taxi's buiten, maar ze zijn comfortabeler en de prijzen zijn vast, dus je komt niet voor verrassingen te staan.

Een auto huren

De grote autoverhuurbedrijven (*autonoleggio*), zoals Hertz, Sixt, Avis en Europcar, hebben kantoren op de luchthaven Fiumicino. De balies liggen in parkeergarage C, die vanaf de aankomsthal bereikbaar is via een lift en een overdekte voetgangersbrug (ongeveer 8 minuten lopen). Iets verderop in de garage kun je de huurauto ophalen. Hoe vroeger je boekt, hoe gunstiger het tarief.

Luchthaven Ciampino

Veel chartervluchten en een aantal goedkope maatschappijen, zoals Ryanair, landen in Ciampino, de tweede luchthaven van Rome (tel. 06 65 91; www.adr.it). Hij ligt zo'n 18 km ten zuidoosten van het stadscentrum en er zijn weinig vervoersmogelijkheden.

Naar het centrum

- Deze luchthaven heeft geen treinverbinding. Een rit per **taxi** naar het centrum kost ongeveer € 35.
- **Bussen** van Cotral (www.cotralspa.it), Atral-Lazio (www.atrallazio.com), Terravision (www.terravision.eu) en SIT (www.sitbusshuttle.it) rijden afwisselend elke 40-45 minuten. Kaartjes (€ 4-5) zijn verkrijgbaar bij automaten in de aankomsthallen of in de bussen.

Autorijden

Alle wegen voeren naar Rome. De route is ook niet moeilijk, maar het autorijden in de eeuwige stad is voor keurige buitenlanders pure stress.

De binnenstad is theoretisch van 7 tot 19 uur en na 22 uur dicht, maar daar houdt geen Romein zich aan. Je kunt bijna nergens parkeren, maar toch wordt de gekoesterde *macchina* bijna overal voor gebruikt en gewoon op de stoep voor de kerk of direct voor de kapper geparkeerd, zo nodig twee of drie rijen dik.

- Vanuit het noorden, dus vanuit de richting Florence, leidt de Autostrada del Sole naar de Grande Raccordo Anulare (G.R.A.), de **ringweg** om Rome. Houd de richting *Roma centro* aan, anders kom je in de buitenwijken terecht.
- Ondanks het afsluiten van de binnenstad, mag je als toerist doorrijden tot voor je hotel, daarna moet je je auto direct op de **hotelparkeerplaats** zetten (vraag bij het boeken in ieder geval naar mogelijke *parcheggio del albergo*), of als dagtoerist een van de weinige **parkeer-garages**, zoals de Parcheggio Villa Borghese (Via del Galoppatoio 33, www.sabait.it), opzoeken voor ongeveer € 18 per dag.

1 VAN HET GETTO NAAR TRASTEVERE

Wandeling

LENGTE: 4,25 km **DUUR:** 3-4 uur

BEGINPUNT: Piazza del Campidoglio 📍 207 E4

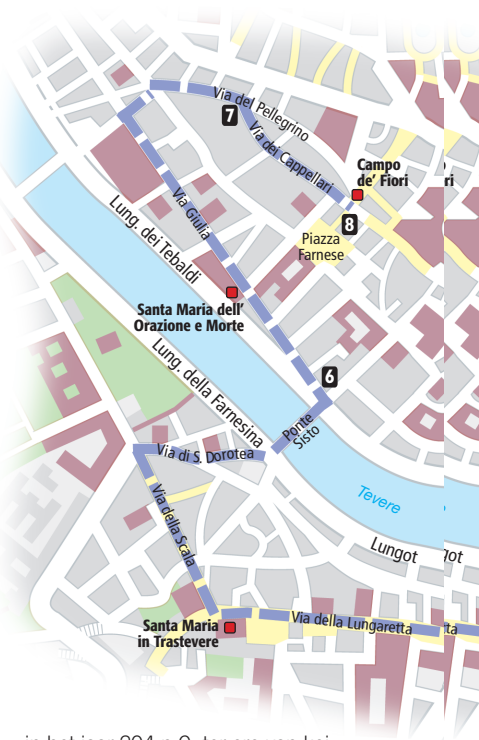
EINDPUNT: Campo de' Fiori 📍 205 E3

Tijdens deze wandeling leer je drie aantrekkelijke, kleinere delen van de stad kennen: het gebied van het oude Joodse getto, een doolhof van levendige straten; de Isola Tiberina, een eiland in de Tiber; en Trastevere, dat niet alleen beroemd is vanwege het kenmerkende plaveisel en de lieflijke pleintjes, maar ook om de winkels, cafés en restaurants.

0-2

Vanaf de Piazza Venezia ga je eerst de trap op naar **Piazza del Campidoglio** (► 50). Laat de kerk Santa Maria in Aracoeli links liggen. Boven aangekomen zie je het Palazzo dei Senatori voor je liggen. Ga dan door de steeg aan je rechterzijde, die vanaf het Capitool naar beneden kronkelt en een schitterend uitzicht biedt over het **Foro Romano** (► 52). Ga aan de voet van de heuvel naar rechts, de Via San Giovanni Decollato in. Steek de Piazza della Consolazione over. Aan het eind van dit plein zie je aan je linkerhand de in 682 gestichte kerk **San Giorgio in Velabro**. De naam verwijst naar het Velabrum, het zompige stuk laaggelegen land waar de herder Faustulus volgens de sage de tweeling Romulus en Remus (► 11) heeft gevonden. Het sobere interieur maakt deze kerk tot een van de mooiste van de stad. In de directe nabijheid staan twee antieke poortbogen: de onmiddellijk aan de kerk grenzende **Arco degli Argentari** (boog van de geldwisselaars), die

in het jaar 204 n.C. ter ere van keizer Septimius Severus werd opgericht, en de **Arco di Giano** (boog van Janus) uit de tijd van Keizer Constantijn (4e eeuw).

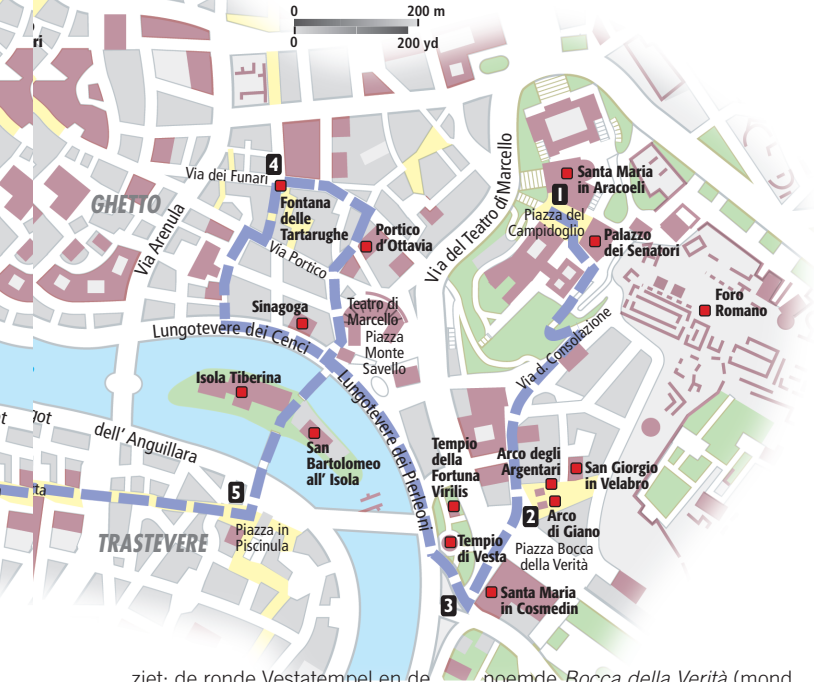
2-3

Via de Via del Velabro en de Passaggio di San Giovanni Decollato kom je op het grote **Piazza Bocca della Verità**, waar je aan je rechterhand op een groene vlakte twee Romeinse tempels (2e eeuw n.C.)

Van het getto naar trastevere

Het eiland in de Tiber, met de Ponte Rotto

ziet: de ronde Vestatempel en de rechthoekige tempel van Portunus (ook wel tempel van Fortuna Virilis genoemd). Onder aan het plein staat de **Santa Maria in Cosmedin** (6e eeuw), die door uitbreidingen in de 8e en 12e eeuw de huidige gestalte heeft gekregen. Deze kerk is erg geliefd vanwege het steenrelief in het voorportaal, de zoge-

noemde *Bocca della Verità* (mond der waarheid). Volgens de legende houdt de mond van het stenen masker de hand vast van een leugenaar, of bijt de hand er zelfs af wanneer die in de opening wordt gestoken. De kerk wedijvert met de San Clemente om de titel 'mooiste godshuis uit de middeleeuwen'.

WAT & HOE

ONDERWEG

ROME

Een wirwar van grootse ruïnes, afgebrokkelde muren, statige palazzi, torens en koepels: overal vind je de drieduizendjarige geschiedenis van de stad terug. Bewonder de beeldhouw- en schilderkunst, ontdek de Italiaanse keuken in pizzeria's, trattoria's en gelateria, of duik in het moderne Rome, met zijn haute-couture en dure merken. Geniet bovenal van *la dolce vita*.

WAT & HOE ONDERWEG: de reisgids voor een actieve en culturele vakantie.

- Duidelijke indeling op kleur
- Uitgebreide plattegronden en kaarten
- Verrassende wandeltochten
- Top 10 met hoogtepunten

9 789021 561578

www.watenhoe.nl

NUR 512

**WAT
& HOE**
ONDERWEG

maakt deel uit van
Kosmos Uitgevers,
Utrecht/Antwerpen
www.kosmosuitgevers.nl